

Doctor Angelicus - Sv. Tomáš Akvinský

1. Povolání

Roku 1225 se hraběti Landolfovi Akvinskému narodil sedmý a poslední syn Tomáš. Přicházel na svět počátkem století, ve kterém již ohrožená, a div nekolísající křesťanská vzdělanost se měla znovu vzpřímit a vydat své nejvzácnější ovoce. Zuří boj mezi císařem a papežem. Pýcha hradních pánů kontrastuje se ctnostmi světců a světic. Jednou, když se chůva chystala koupat malého Tomáše, dítě tiskne v ruce kousek pergamenu a odmítá jej pustit. Později se ukáže, že na pergamenu je napsáno andělské pozdravení.

V pěti letech klade řeholníkům z opatství Monte Casino otázku: Co je Bůh? Když toto dítě dává stále více najevo nadání pro studium, rozhodnou rodiče: Bude benediktínem. Roku 1230 hrabě Akvinský nabídl Tomáše starobylému opatství, které předchozího roku obléhal a poplenil s vojskem Bedřicha II. Tím zpečetil mír s mnichy. Tím si pojistil spojení výhodné pro všechny. Dokonce i pro jeho hmotný zisk, neboť mocný klášter má značné důchody a Tomáš se má stát opatem.

Bylo mu 15 let, když Tomáš řekl rozhodně: Ne, ale budu kazatelem! Politické události přiměly jeho otce vzít ho z Monte Casina, znovu zpusťšeného Bedřichem II. Pak ho posílá dokončit studium do Neapole na fakultu svobodných umění. Dominikáni tam roku 1231 zřídili veřejnou teologickou školu. Tam se s nimi Tomáš lépe seznámil.

Povolání je nadpřirozené tajemství. Všechna lidská vysvětlení se týkají pouze nahodilých jevů. Proč se Tomáš chtěl stát dominikánem? Snad z toho důvodu, aby mu bylo uloženo vyučovat? Nebo snad proto, aby se mohl věnovat životu činnějšímu? Nebo snad chtěl jen uniknout pozemským starostem? Učinil tak z lásky k chudobě žebavých Bratří? Anebo ze soucitu s dušemi, kterým Boží slovo stále ještě nebylo zvěstováno? Či snad z odporu vůči některých nešvarům, které se kvůli pozemskému jmění zahnízdily mezi černými mnichy???

Všechno to zůstává docela vedlejší. Chlapeček se ptal: Co je Bůh? K odpovědi musel shromáždit prvky moudrosti v jednotu učení, které poroste vždycky. Navíc vhodná chvíle dějin usnadňovala toto spojení. Tomášova rodina je proti jeho rozhodnutí. Tomáš nepovolí. Pro tu chvíli jde o to, aby krácel přes vůli otce a matky. Jak napíše později: Když se rodiče neocitají v takové nouzi, aby velmi potřebovali přísluhy dětí, smějí tyto děti vstoupit do řehole i bez svolení rodičů, ba i proti jejich výslovné vůli... Lépe je poslouchat Otce nebeského, abychom byli živi, než se podrobovat našim pozemským původcům...

(S.th,II,II,189, 6) Na jaře 1244 přijal řeholní roucho. Sotva se o tom dozví jeho matka, pošle zvláštního posla za syny, kteří byli právě u císaře, a uloží jim zmocnit se jejich mladšího bratra. Násilím ho odvedli na hrad Roccasecca, kde ho matka očekává. - Cestou se stal onen proslulý výjev, kdy Tomáš odolává pokušení, jsa posilován anděly. Bratři mu uvedli do pokoje sličnou dívčinu, která se ho měla pokusit svést. Vytrhl z krbu zapálenou větev a vyhnal ji. Ani roční domácí vězení ho nezlomí, odmítá odložit hábit. Nakonec přesvědčil samotnou matku, takže mu pomohla přelstít bratry a utéci. Z Neapole byl ihned vypraven do Paříže, kde učil právě v té době sv. Albert Veliký a strávil tam 3 roky. Když byl Albert poslán do Kolína, Tomáš jej doprovázel. Jako MISTR TEOLOGIE má od Církve poslání vštěpovat posvátnou moudrost do mysli posluchačů. Jak je to s mým či tvým povoláním? Následuješ Boží volání? Jak jsme vytrvalí? Co jsme ochotni pro to obětovat? Sv. Tomáši, vypros nám nová povolání.

2. Dílo sv. Tomáše

Br. Tomáš prosí: Bože, uděl mi dary potřebné k zastávání mistrovského úřadu. Pane, zachraň mne, neboť pravda hyne mezi lidskými syny. Pak dlouhou dobu pláče, až usne. Bratře Tomáši, k čemu ty modlitby a slzy? - Stále mne nutí přijmout mistrovský úřad a chybí mi potřebné vědění. Také nevím, kterou tezi mám zpracovat k svému přijetí. - Přijmi s klidem mistrovský úřad, Bůh je s tebou. A při promočním čtení rozved' jen tato slova žalmu: „Z vysokého svého příbytku zalévá hory: Země se sytí ovocem skutků tvých.“ (Ž 103,13) Zápis tohoto Tomášova čtení byl nalezen - vypisuje se v něm velikost a vznešenost naukového tajemství a hospodárnost, s jakou se má šířit moudrost. Bůh ji uděluje z vlastní síly a moci, sám od sebe zalévá hory. Doktoři však ji šíří jen jako přísluhovatelé, pročež ovoce hor se nepříčítá horám samým, nýbrž skutkům Božím.

Br. Tomáš učí dennodenně v Paříži v klášteře sv. Jakuba. Přes noc se stává proslulým. První rokování o svobodě vyučování je velmi důležité. Vždyť jde o samo bytí či nebytí dvou nových řádů: kazatelů a minoritů. Po třech létech, kdy napíše valnou část Summy proti pohanům, se má vrátit do Itálie: dalších devět roků. Základní práce je z podnětu papežů: komentáře k Aristotelovi očisťují tohoto filozofa od pohanských a averrostických bludů. Dokončil Summu proti pohanům, píše spisek o vládě a začíná psát Summu teologickou. V té době jsou též hotové také spisy o dokonalosti duchovního života, dále pak otázky kvodlitebni. Tyto otázky se týkají způsobu vyučování, jaký sv. Tomáš patrně zavedl. Po Velikonocích 1272 je odvolán znovu do Itálie: Je třeba založit všeobecné studium. A předně vybrat i místo. Zvolil Neapol. Když kráčel poli se svými druhy, sedláci se pozastavovali nad jeho nebyvale vysokou, mohutnou postavou. Jeho robustní postava sice upomínala na rytířskou zdatnost jeho předků, nebyla na rozdíl od jeho předků posilována vlastním cvikem. Měl snědou pleť a hlavu lysou. Později býval znázorňován jako poněkud obtloustlý. Většinou bývají z Tomášova díla připomínány jeho učené spisy, avšak ty nelze oddělit od jeho mystického života.

Přesto, že působil na tolika veřejných rozpravách, žil sám a sám ve svém duchu, kráčel hlubokým tichem, přerušovaným jen bzukotem jeho modlitby a šumivým tokem jeho myšlenek. Všechno úsilí upínal k Pravdě. Všechny vnější statky byly docela nicotné proti světu, ve kterém žil. Avšak nebyla to věda uzavřená do sebe. Všechno Tomášovo vědění bylo podrobno službě Bohu a bližnímu. Byl vydán napospas nejrůznějším lidem, kteří ho neustále zasypávali otázkami a žádali ho o radu. V Paříži za ním chodil dokonce i francouzský král se svými starostmi. Na druhý den se mu dostávalo odpovědi. I v tom br. Tomáš vykonával úřad mistra teologie, protože posvátné učení je zároveň hloubavé i užitečné pro život. Ač býval neústupný při hájení pravdy, jeho studenti se často divili, s jakým klidem snášel, když se někdo dotkl jeho osoby. Nikdy se nedopouštěl unáhleného posuzování.

Novotou, kterou navrhoval už sv. Albert, bylo včlenění Aristotela do katolického myšlení. Církev se z opatrnosti stavěla vůči Aristotelovi dosti zdrženlivě a dovolovala ho studovat jen

mistrům. Zatím se však působnost Aristotelových myšlenek, stavějících na přirozeném rozumu, šířila. Sv. Tomáš neodmítl Aristotela, nýbrž proměnil jeho myšlení v duchu Kristově. Přesadil Aristotelovy pojmy do nového prostředí - nadpřirozeného. A tyto přirozené pojmy ve světle víry přinášejí lidskému duchu to ovoce, že totiž lépe chápe Boží tajemství. Učení sv. Tomáše není vlastnictvím sv. Tomáše - je to společné jmění celé Církve katolické neboli všeobecné. Katolicismus není tomistický, nýbrž tomismus katolický, poněvadž usiluje o všeobecnost.

Vlastní snahou sv. Tomáše bylo uvést všechny lidské ctnosti do služeb Ježíše Krista. V něm se vyřešil dlouhý spor kultury a humanismu. Jeho odpovědí je svatost. Člověk má jen svou nadpřirozenou dokonalost, rozvíjí se pouze na kříži. Humanismus je sice možný, ale s podmínkou, že bude spojen s Bohem skrze člověčenství Prostředníka, a že uspořádá své věci podle tohoto nadpřirozeného cíle. Sebelépe vyhlížející humanismus, odtržený od Boha a od Krista a jeho Církve a svátostí, se dříve nebo později obrátí proti každému člověku.

Když se br. Reginald vrátil po smrti Tomášově do Neapole, řekl: Dokud můj mistr žil, bránil mi, abych neprozrazoval divy, kterých jsem býval svědkem... Kdykoli hodlal studovat, rokovat, vyučovat, psát nebo diktovat, nejprve se utíkal k modlitbě, aby našel v pravdě Boží tajemství, a po předchozí nejistotě, vracel se poučen... Tento dar modlitby přesahoval všechny meze. Při modlitbách oplýval slzami. Ježto se nikdy nezdržoval se světskými záležitostmi, měl ve zvyku břitce utnout hovor, kdykoli se netýkal Božích věcí.

Často tonul v slzách při oběti Mše svaté. Leckdy přitom byli i věřící. Plakával i při kompletáři. V noci po krátkém spánku, ať v cele nebo v kostele, padával na tvář a dlouho se kořil Pánu. Nejednou se během nepřetržitého a velmi hlubokého života mystického dostalo Tomášovi neobyčejných milostí. Jednou se mu zjevila Panna Maria, aby ho ujistila o správnosti jeho života a jeho učení, a aby mu zjevila, že jeho stav - že totiž nikdy nebude povýšen na nějaké výsostné místo - nebude nikdy změněn.

Když se ho v Paříži ptali mistři, jak je třeba vyučovat tajemství Eucharistie, nejprve šel položit svou odpověď na oltář a vzývat Ukřižovaného. Bratři, kteří ho sledovali, zpozorovali najednou, jak Kristus stojí před ním na sešitě, který dopsal, a zaslechli tato slova: „Dobře jsi psal o svátosti mého Těla a správně jsi vyřešil otázku, jak lze vystihnout na zemi a lidským způsobem její obsah.“ A pak se světec vznesl do vzduchu do výše jednoho lokte... Něco podobného se přihodilo také v Neapoli. Tehdy psal Br. Tomáš třetí část Summy. Pojednával o umučení a zmrtvýchvstání Páně. Jednou ho sakristián spatřil povzneseného asi dva lokty od země. Vydržel se na ten div dlouho dívat. Přitom zaslechl hlas, vycházející z obrazu Ukřižovaného, k němuž byl svatý doktor obrácen, a se slzami se modlil: „Tomáši, dobře jsi o mně psal. Jakou odplatu si přeješ za své dílo?“ - Nic jiného než Tebe, můj Pane! Tajemství mystického života sv. Tomáše, o kterém z vnitřním známkem víme jen tolik, že byl jedním z nejhlubších, jaké si vůbec lze představit, toto tajemství zůstává dobře skryté. Pane, učiň mne pokorným před Tvou tváří, abych při své učenosti dokázal každému svému dni vtisknout rytmus rozmluvy s Tebou - který do mne vidíš lépe, než já sám do sebe.

3. Zkouška pravosti Tomášova učení:

Právě v době prohloubeného rozjímavého života sv. Tomáše, byl tento mistr vystavován velkým zkouškám. Pokud si v mládí musel probíjet cestu ke Kristu přes nepřázeň rodiny, obstál v takové zkoušce. Když později musel bojovat s nepřáteli Krista na poli vědění, obstál také. Nejtěžší zkouška na něho dolehla, když na něho podnikli útok z vlastních katolických řad. V posledních čtyřech letech jeho akademických bojů v Paříži se v Církvi šířilo podezření, že Tomášovo učení je bludné. Najednou byl Tomáš nucen hájit pravého Aristotela proti augustiniánům a proti averroistům zase útočit na Aristotela překrouceného Averroem, který ho falešně vykládal. Tak se Tomáš ocitl ve dvojím ohni. Z jedné strany nepřátelé Církve vnější, překrucující Aristotela, z druhé strany nepřátelé uvnitř Církve, zavrhnoucí všechno od

Aristotela.

Roku 1270 svádí duchovní souboj se Sigerem z Brabantu, překrucujícím Aristotela, ba samotnou lidskou přirozenost. Současně odráží výpady augustiniánů, odmítajících samého Aristotela, a s ním i schopnost lidského rozumu poznat pravdu a obhájit Kristovu víru. Krátce před Velikonocemi se na něho vrhá br. Jan LECKHAM, regent minoritů, uráží jej nabubřelými a neomalenými slovy. Tehdy ho opouštějí vlastní bratři, ba někteří z dominikánů uvádějí důvody proti Tomášovi, a biskupové a doktoři očekávají jeho zkázu. Pařížský biskup Štěpán TAMPPIER se chystá zahrnout do klatby, chystané proti bludům Sigera Brabantského také Tomášovo tvrzení od jednoduchosti duchových podstat - všechno chtěl odmítnout jako averroistické.

Tomášovo slovo však kráčí uprostřed těchto zmatků s nebeským klidem a všechno se láme o jeho tichost. Po Velikonocích 1272 se br. Tomáš vrátil do Itálie. Dne 6. prosince 1273 sloužil v Neapoli mši sv. Tehdy se udála velká změna. Od té chvíle přestal psát i diktovat. Když si mu br. Reginald stěžoval, že snad má zůstat S.th. nedokončená, odpověděl: Už nemohu. - Byly mi zjeveny takové věci, že vše, co jsem napsal, zdá se mi mlácením prázdné slámy.

V lednu 1274 ho papež Řehoř X. pozval na lyonský koncil. Tomáš jel s Reginaldem. Jeli na mezcích. Reginald se ho snažil povzbudit slovy: Ty a bratr Bonaventura budete jmenováni kardinály a to bude slávou pro naše Řády. Tomáš odpověděl: Nikdy nebudu ničím ani v Řádu ani v Církvi. V žádném jiném stavu nemohu sloužit našemu Řádu lépe, než ve kterém jsem. Po jeho smrti se děly různé zázraky. Klášterní podpředstavený, který už dávno byl skoro slepý, nabyl zrak, když přitiskl svou tvář na tvář Tomášovu. Kolem Tomášovy smrti se dělo více podivných věcí. Předně, ještě před smrtí se neapolský král domáhal rozvodu svého manželství. Mělo se to rozhodnout na lyonském sněmu. Tomáš tam vezl své stanovisko potvrzené Řehořem X.: zamítnutí rozvodu. Na koncil nedošel. Začal trpět nemocí. Vyskytly se i otázky, zda se její příznaky nepodobaly příznakům otravy. Cestou učinili zastávku u Tomášovy sestry na hradě Maenze v Kampanii. Přes bolesti se Tomáš rozhodl odtamtud nechat převést do blízkého cisterciáckého kláštera P. Marie de Fossa-Nuova. Nechtěl snad, aby padlo podezření z otravy na jeho vlastní rodinu? Po měsíci zesnul 7.3.1274 (49 roků). Zemřel u sv. Benedikta. Jeho tělo bylo po smrti ukrýváno na neznámém místě, ale místo uložení se prozradilo. Legenda mluví o líbezné vůni, která se kolem něho prý šířila. Později bylo spěšně vykopáno a shledáno - nedotčené. Bratři se rozhodli - vařit je ve víně! Zprávy uvádějí, že prý snad byly potřeba jeho ostatky ke kanonizaci. Padla však i otázka, zda prý tak neměly být zahlazeny nepomíjející příznaky otravy. Kdo by měl zájem na smrti sv. Tomáše? Neapolský král? Nemohl by pak být sv. Tomáš mučedníkem pro církevní právo...? Nebo byl i některým teologům trnem v oku se svým učením?? Nemohl by pak být mučedníkem posvátné vědy...? Bůh to posoudil nejlépe, když nechal vyzdvihnout Tomáše na oltář a jeho dílo na vzor, závazný po Písmu sv.

A co Tomášovo učení? V den třetího výročí doktorovy smrti vyhlásil pařížský biskup Tampier klatbu nad 20 tezemi učení sv. Tomáše. Za několik dní na to dominikán Robert Kilwardby, arcibiskup canterberský a primas anglický vyhlásil Tomášovo učení za kacířské. Zejména byla zavrhována jeho teze o jedinství podstatné formy, která prý tehdy vyvolávala v anglických školách „pohoršení skoro bez konce“. Roku 1282 zakázala generální kapitula františkánů v Paříži četbu Summy teologické ve františkánských školách. Všechny řády totiž nemají teologické poslání. Tak dominikáni již r. 1278 na generální kapitule v Miláně rozhodli, že budou rozhodně hájit Tomášovo učení.

Církev vyhlásila Tomáše za svatého 18.7.1323. Lev XIII. vyhlásil encyklikou Aeterni Patris (4 .srpna 1879) učení sv. Tomáše za učení církve, a uložil všem katolickým mistrům řídit se při vyučování nauky víry vedle Písma svatého především také učením sv. Tomáše. Ne že by Tomášovo dílo vyrovnávalo Písmu sv., ani že by snad obsahovalo navěky dokonalou pravdu. Avšak sám Pán potvrdil: Dobře jsi o mně psal. I když dílo není dokonalé, rozhodně v něm

není blud. Navíc je svým myšlenkovým postupem a svou vnitřní uceleností výtečné pro křesťanskou výchovu a duchovní tříbení. Tak je pro každého odrazovým můstkem k dalšímu cestě k odhalování Božích pravd a tajemství. A pro sv. Tomáše nastává nová doba. Církev se k němu stále častěji utíká v boji proti všem bludům a hnutím falešných proroků. Uprostřed filozofického zmatku naší doby zůstává Tomášovo učení pevné jako sama skála, na níž Pán zbudoval svou církev.

P. Tomáš Bahounek OP